

Отримана 29.09.2025

Прорецензована: 10.10.2025

Прийнята до друку: 24.11.2025

Електронна адреса: i.v.sahaidak@udu.edu.ua

DOI: <http://doi.org/10.25264/2312-7112-2025-29-78-82>

Сагайдак І. Ціннісні пріоритети економічного розвитку України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філософія»: науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. № 29. С. 78–82.

УДК 330.055-044.55:17.022.1(477)

Ілля Сагайдак

ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті розглядаються ключові ціннісні пріоритети економічного розвитку, які відіграють визначальну роль у процесі відновлення України. Особливу увагу приділено людській гідності як фундаментальній цінності для сталого розвитку демократичних країн. Підкреслено важливість життя і здоров'я людини як передумови особистісного зростання, щастя, реалізації потенціалу громадян, а також як одного з головних завдань після-воєнної економічної політики. Життя є невідновним ресурсом, а здоров'я населення безпосередньо впливає на продуктивність праці та валовий внутрішній продукт.

Проаналізовано роль освіти як основи людського капіталу, що сприяє формуванню відповідальних громадян із високими моральними цінностями. Виокремлено свободу і творчість як рушійні сили нової економіки, що стимулюють самовираження, інноваційність і розвиток підприємництва. Розглянуто екологічну стійкість як невід'ємний елемент економічної політики, що забезпечує раціональне використання природних ресурсів і підтримку сталого розвитку для прийдешніх поколінь.

Узагальнено, що філософський дизайн майбутньої економіки України має ґрунтуватися на цінностях людського розвитку: людської гідності, життя та здоров'я, освіти і знань, соціальної справедливості, свободи і творчості, екологічної відповідальності, інноваційного та наукового поступу, міжкультурного діалогу і толерантності.

Ключові слова: економіка, цінності, життя, людська гідність, здоров'я, освіта, свобода, творчість, екологічна стійкість, толерантність, інновації.

Illia Sahaydak

VALUE PRIORITIES OF UKRAINE'S ECONOMIC DEVELOPMENT

The article explores key value priorities of economic development that play a critical role in Ukraine's recovery. Particular attention is given to human dignity as a fundamental value essential for the sustainable development of democratic countries. The importance of human life and health is emphasized as a foundation for personal growth, happiness, and realization of individual potential, as well as a major post-war economic policy objective. Life is an irreplaceable resource, while public health contributes to increased labor productivity, which positively affects the gross domestic product.

The role of education is analyzed as a cornerstone of human capital development that fosters responsible citizens with strong moral values. Freedom and creativity are highlighted as driving forces of the future economy, enabling self-expression, innovation, and entrepreneurial growth. Environmental sustainability is examined as an integral value priority of Ukraine's future economy, requiring rational use of natural resources and the promotion of sustainable development for future generations.

It is concluded that the philosophical design of Ukraine's future economy should be based on the value priorities of human development. This entails a constructive, human-centered approach to economic philosophy, rooted in the values of human dignity, life and health, education and knowledge, social justice, freedom and creativity, environmental sustainability, innovation and scientific progress, intercultural dialogue, and tolerance.

Keywords: economy, values, life, human dignity, health, education, freedom, creativity, environmental sustainability, tolerance, innovation.

Постановка проблеми. Філософський дизайн майбутньої економіки України вочевидь має будуватися на ціннісних пріоритетах людського розвитку. Це передбачає утвердження конструктивного, людиноорієнтованого погляду на філософію економіки, у центрі якої відбувається взаємодія людини і машини, людини і технології, людини і природи; ідентифікацію цінностей, що пов'язані з людиноцентризмом, зеленою економікою, демократією та Четвертою промисловою революцією, що трансформують суспільство та переформатують майбутнє. Філософія економіки вимагає «обговорення ширших питань щодо суспільства, в якому людина прагне жити і бути щасливою» [7, с. 138]. У цьому зв'язку до визначальних ціннісних пріоритетів майбутньої економіки України віднесемо людську гідність, життя та здоров'я людини, освіту та знання, соціальну справедливість, свободу

і творчість, екологічну стійкість, інновації та науковий прогрес, міжкультурний діалог і толерантність. Зупинимося на них більш детально.

Мета статті – охарактеризувати роль ціннісних пріоритетів для економічного розвитку України, окреслити філософський дизайн майбутньої економіки України.

Виклад основного матеріалу. Людська гідність є фундаментальною цінністю для економічного розвитку вільних демократичних країн. Коли люди відчують, що їхня гідність поважається, вони більш мотивовані до самореалізації, що сприяє підвищенню продуктивності праці та інноваційності, що вкрай необхідно для повоєнного відновлення України.

Людська гідність та права людини опинились під загрозою в умовах війни. Право на життя, свободу, безпеку та власність щоденно порушуються й їх відновлення постає провідним завданням української держави, яке вона виконує за підтримки правозахисних організацій, які документують порушення, надають правову допомогу та адвокацію на національному та міжнародному рівнях, співпрацюють з міжнародними інституціями, у питаннях притягнення винних до відповідальності. Забезпечення основних свобод і рівних можливостей для всіх залишиться провідним принципом повоєнної відбудови та майбутнього України. Захист гідності людини, її права на гідне ставлення, повагу до своєї особистості та право на захист від будь-яких форм знущання, тортур чи дискримінації, «повинен гарантуватися як на законодавчому рівні, так і на рівні громадського усвідомлення» [5, с. 97-98] під час війни та після її закінчення. Тому розробка механізмів захисту прав людини є особливо важливою для забезпечення справедливості, розвитку демократії та відновлення миру в нашій державі.

Визнання гідності людини також сприяє соціальній стабільності, зміцненню довіри в бізнес-середовищі та забезпеченню рівних можливостей для всіх учасників економічного процесу. Це, в свою чергу, покращує економічне середовище, зменшує нерівність та сприяє зростанню інновацій. Коли кожен індивід має рівний доступ до ресурсів, освіти та можливостей, загальна економічна активність країни може значно зрости. Нарешті, люди, які відчують, що їхні права та гідність захищені, частіше проявляють творчість і ініціативність, що стимулює розвиток підприємницької діяльності і впровадження нових технологій. Отже, забезпечення та підтримка людської гідності створює моральну основу для економічної активності, стимулює інновації і сприяє сталому розвитку суспільства.

Цінність людського життя і здоров'я як основа для особистісного розвитку, щастя та реалізації потенціалу людини, набуває особливого значення в умовах війни, яка кожен день забирає життя і здоров'я наших захисників та цивільного населення, коли кожен пересічний українець відчуває, що цей день може бути останнім днем. Постійні загрози для життя, руйнування інфраструктури та високий рівень психологічного стресу під час війни підкреслюють, що збереження людського капіталу є надзвичайно важливим. Кожна втрата життя – це не лише трагедія для окремої родини, а й удар по соціально-економічному потенціалу країни. Захист життя та здоров'я стає пріоритетом державної політики, адже від цього залежить можливість відновлення суспільства після війни та подальший сталий розвиток.

Окрім того, щоденні виклики здоров'ю пересічна людина відчувала задовго до війни. Їх породила швидка індустріалізація світової економіки у XIX-XX ст., труднощі перехідної економіки, довготривалі наслідки Чорнобильської катастрофи тощо. До викликів здоров'ю, що відчують громадяни більшості країн світу, – екологічне забруднення, технічне оточення, систематична напруга організму, монотонність праці, фізична і психічна стомлюваність, брак часу та сил на творчість і улюблену справу, у випадку України, додаються негативні впливи радіаційного забруднення територій, що мають потенційні наслідки для наступних поколінь через збереження радіаційного забруднення територій і психосоціальні ефекти.

У постіндустріальну епоху змінюється ставлення до здоров'я, значно більше уваги приділяється профілактичним заходам, відновленню організму та якісному наповненню позаробочого часу людини. Ці зміни відбуваються між іншим під впливом економіки добробуту, що породжує нові підходи до підвищення фізичного та психічного благополуччя людини, які впроваджуються на індивідуальному, організаційному та громадському рівнях. «Мова йде про переформатування ставлення людини до свого здоров'я (фізичного і психічного). Відповідно до цього змінюється функціонування ринку оздоровлення людини: фітнес-індустрія, індустрія краси, лікувально-оздоровчий туризм, онлайн-

тренінги за допомогою спеціальних програм тощо» [6], зазначають С. Стасевич та М. Стасевич у своїй розвідці щодо розвитку економіки України у післяпандемічний та післявоєнний період.

Отже, підтримка фізичного та психічного здоров'я людей, доступ до якісних медичних послуг постають важливими завданнями післявоєнної економічної політики, адже життя є невідновним ресурсом, а здоров'я населення сприяє підвищенню продуктивності праці, зменшенню кількості відсутніх на роботі через хвороби та скороченню витрат на лікування, що в сукупності позитивно впливає на валовий внутрішній продукт. Окрім того, здоров'я дозволяє активно брати участь у суспільному житті, досягати поставлених цілей і насолоджуватися кожним моментом. Тому інвестиції в охорону здоров'я дозволяють створити стабільне та конкурентоспроможне середовище, сприяють інноваційному розвитку та підвищенню кваліфікації робочої сили. Збереження життя та здоров'я також є фундаментальними моральними принципами, які формують базу для соціальної справедливості та етичних норм суспільства, які надзвичайно важливі для відновлення України та подальшого її сталого розвитку.

Освіта і знання у наші дні є основою для самореалізації, інновацій та соціального прогресу. Цінність освіти і знання у з другої половини минулого сторіччя переосмислюють теоретики постіндустріального та інформаційного суспільства. Зокрема, Е. Белл у своїй книзі «Прихід постіндустріального суспільства: винахід соціального прогнозування» («The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting», 1973) наголошує, що знання починає ставати основним ресурсом, а робочі місця орієнтовані більше на інтелектуальну діяльність, ніж на фізичну працю. Е. Тоффлер у своїй праці «Третя хвиля» («The Third Wave: The Classic Study of Tomorrow», 1980) акцентує увагу на тому, як технології та знання визначають економічні та соціальні трансформації. На сьогоднішній день є чимало доказів, що знання є ключовим ресурсом сучасної економіки, що визначає конкурентоспроможність, інноваційність і ефективність виробництва, а інвестиції в освіту, дослідження та розвиток технологій стають основою економічного зростання. Завдяки знанням економічні системи здатні оптимізувати виробництво, впроваджувати інноваційні бізнес-моделі, підвищувати продуктивність праці та адаптуватися до швидкоплинних ринкових умов, що набуває надзвичайної актуальності в умовах повоєнної відбудови.

Освіта відіграє ключову роль у відновленні України, оскільки вона не лише забезпечує необхідні знання та зміцнює людський капітал, а й формує відповідальних громадян з високими моральними принципами, що цінують права людини, доброчесність і відповідальність. Для вищих навчальних закладів важливо не тільки надавати освітні послуги, а й проводити дослідження та бути платформою для змістовних дискусій щодо важливих питань майбутнього розвитку. Досвід країн, що постраждали від конфліктів, доводить, що «освіта є життєво важливою для продуктивності, конкурентоспроможності та інновацій країни, а також для її державотворчих зусиль та розбудови миру» [2]. Отже, цінність освіти та знань має відігравати вагомий роль у філософському дизайні майбутньої економіки України. Саме розвиток людського капіталу, який базується на знаннях, сприяє поліпшенню якості життя, залученню інвестицій та створенню нових можливостей для сталого розвитку суспільства.

Соціальна справедливість як ціннісний пріоритет майбутньої економіки України вимагає забезпечення рівності, солідарності та підтримки для вразливих груп населення. Цінність соціальної справедливості полягає в забезпеченні рівних можливостей та умов для всіх членів суспільства, що сприяє зменшенню соціальних нерівностей і дискримінації. Вона створює основу для довіри між людьми, покращує соціальну згуртованість і сприяє стабільності суспільства. Завдяки соціальній справедливості кожен має доступ до необхідних ресурсів, освіти, охорони здоров'я та інших базових послуг, що дозволяє розвивати індивідуальний потенціал та забезпечує гармонійний розвиток держави в цілому.

А. Колот та О. Герасименко особливу роль у новій економічній політиці приділяють потенціалу солідаризму. Вони апелюють до досвіду попередніх історичних періодів, який свідчить про те, що співтовариства самоуправління є надійним способом подолання кризових явищ, особливо на переломних етапах розвитку економічних систем. Їх потенційні переваги пов'язані з партнерством в організації спільної справи, розподілом результатів економічної діяльності за чіткими, зрозумілими критеріями; урахуванням регіональної специфіки організації виробництва та споживання» [4, с. 111-112].

Свобода і творчість також виступають важливими ціннісними пріоритетами майбутньої економіки України на тій підставі, що уможливають створення умов для індивідуального самовираження

та розвитку креативного потенціалу, які вкрай необхідні для розвитку підприємництва як рушійної сили нової економічної політики.

Свобода і творчість є фундаментальними цінностями, які сприяють самовираженню, розвитку індивідуального потенціалу та інноваційному прогресу. Свобода забезпечує можливість вільно висловлювати свої ідеї, приймати рішення та брати участь у суспільному житті, що є основою для побудови демократичного та справедливого суспільства. Творчість, у свою чергу, стимулює винахідливість, розвиток нових ідей і рішень, що допомагають адаптуватися до змін і вирішувати сучасні виклики. Разом ці цінності сприяють культурному та соціальному розвитку, дозволяючи суспільству рухатися вперед і впроваджувати інновації, які є основою повоєнного відновлення та майбутнього економічного розвитку.

Екологічна стійкість як ціннісний пріоритет майбутньої економіки України вимагає раціонального використання природних ресурсів і підтримку сталого розвитку для майбутніх поколінь. Зростаюче усвідомлення громадськістю та бізнесом «необхідності зменшення впливу на навколишнє середовище відкриватиме нові можливості в усіх ланцюжках доданої вартості на основі оптимізації використання ресурсів і зменшення відходів» [6]. Зелені технології у виробництві, економіка замкнутого циклу, переробка та повторна переробка відходів, використання відновлюваної енергії мають стати незмінними пріоритетами майбутньої економіки України.

Цінність інновацій і наукового прогресу для української майбутньої економіки вкрай важлива, адже вони сприяють розвитку нових технологій і наукових відкриттів, що покращують якість життя. Окрім того, вони створюють значні економічні переваги. По-перше, вони стимулюють зростання продуктивності та конкурентоспроможності, завдяки впровадженню нових технологій і оптимізації виробничих процесів, що дозволяє знижувати витрати та підвищувати якість продукції і послуг. Важливим інструментом для досягнення конкурентних переваг стають інновації, що базуються на технологіях штучного інтелекту, блокчейну, біотехнології тощо [1, с. 102].

По-друге, інновації створюють нові ринки та галузі, відкривають можливості для підприємницької діяльності та залучення інвестицій. Адже інновації це «не лише технологічні нововведення, але і як нові підходи до організації бізнесу, управління ресурсами та розвитку людського капіталу» [1, с.102]. Крім того, інновації та науковий прогрес допомагає вирішувати соціальні та екологічні проблеми, сприяє підвищенню якості життя населення та створенню сталого економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Й нарешті, міжкультурний діалог і толерантність як ціннісні пріоритети майбутньої української економіки уможливають розвиток взаєморозуміння, поваги до культурної різноманітності та співпраці на глобальному рівні.

Міжкультурний діалог і толерантність сприяють обміну знаннями та досвідом, стимулюють інновації і розширюють можливості для співпраці на глобальному рівні. Толерантне середовище зменшує соціальні напруги, сприяє інтеграції різних культурних груп і створює стабільну основу для розвитку бізнесу та залучення іноземних інвестицій. Завдяки міжкультурному діалогу країни можуть розширювати свої торговельні зв'язки, адаптуватися до світових ринкових умов і забезпечувати конкурентоспроможність на глобальній арені, що, в свою чергу, стимулює зростання економіки і покращення якості життя населення.

Всі окреслені вище цінності є фундаментальними для забезпечення гармонійного розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Вони відповідають людиноцентричній парадигмі й становлять основу для філософського дизайну майбутньої економіки України. По суті мова йде про поєднання нової економічної системи, що насичена цифровими, інноваційними, й інформаційними елементами «з системою позаекономічною, морально-духовною, ціннісною, яка задає параметри людинокрації, солідарності, згуртованості, соціальної відповідальності, примату соціального над економічним, спрямованість на гідну працю та соціальну якість у самому широкому її розумінні» [3, с. 75].

Висновки. Підводячи підсумки огляду ціннісних пріоритетів розвитку перспективної української економічної політики зазначимо наступне.

Важливою передумовою формування дієвої нової економічної політики, що орієнтована на підтримку вітчизняного підприємництва, є її вироблення в умовах людиноцентричної парадигми, що орієнтована на розвиток і задоволення потреб людини, як споживача, працівника та громадянина. Вона ґрунтується на концепціях людського капіталу, економіки знань, креативної економіки та вимагає

сучасного людиноцентричного мислення, оновленого розуміння людського розвитку. Орієнтація на людиноцентричність нової економічної політики та майбутньої економіки вимагає поглиблення демократизації.

Філософський дизайн майбутньої економіки України вочевидь має будуватися на ціннісних пріоритетах людського розвитку. Це передбачає утвердження конструктивного, людиноорієнтованого погляду на філософію економіки, що ґрунтується на цінностях людської гідності, життя та здоров'я людини, освіти та знання, соціальної справедливості, свободи і творчості, екологічної стійкості, інновацій та наукового прогресу, міжкультурного діалогу і толерантності.

Література:

1. Ганчук М. Д. Інновації та їх вплив на економіку сучасного світу. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 102-109.
2. Кагенєць М., Леу-Севериненко С., Стадний Е. Відбудова освіти для розумнішої та сильнішої України. Вокс Україна, 16 травня 2023. URL: <https://voxukraine.org/vidbudova-osvity-dlya-rozumnishoyi-ta-sylnishoyi-ukrayiny> (дата звернення: 22.02.2024).
3. Колот А., Герасименко О. До філософії моральної економіки: концептологія людиноцентричності (І частина) *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 3 (49). С. 64-88.
4. Колот А., Герасименко О. До філософії моральної економіки: концептологія людиноцентричності (ІІ частина). *Demography and social economy*. 2022. № 4 (50). С. 90-117.
5. Маркович Х. М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 95-99. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.13> (дата звернення: 22.02.2024).
6. Стасевич С., Стасевич М. Напрями розвитку економіки України у післяпандемічний та післявоєнний період. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.64> (дата звернення: 22.02.2024).
7. Тесленко Т. В. Науково-епістемологічна революція понятійно-категоріального апарату філософії економіки як нового філософського знання. *Humanities Studies*. 2020. Випуск 4 (81). С. 126-144.